

Поети и прототипи в „На Острова на блажените“

Петър Трендафилов

Поетиката на името в литературната творба притежава своя специфика. Всеки автор се отличава със свой особен подход при избора на име за героите си, но има и общи положения, които се оказват валидни за повечето от тях. Тези общи положения са анализирани например в известната студия на Ал. Бем „Личните имена у Достоевски“ (1933, с. 409–434). Макар и посветена на номинативната практика на един велик писател, тя засяга и много други руски автори от XVIII–XX в. и в крайна сметка позволява да се изведе една до голяма степен обща парадигма. Затова ще приведем главните положения от статията на Бем. Бем изхожда от предпоставката, че системата на имената в произведението се съгласува с неговата обща структура; поетиката на името в литературния текст е в тясна връзка с общата поетика на писателя.

1. Мнемонично именуване: леко видоизменяне имената на прототипите (чрез промяна на първата или някоя друга буква от името или чрез прочитане в обратен ред – анаграматични имена (с. 410–417).

2. Еуфония и ритмична оркестровка: звукови повтори; ритмизиране на фамилиите на героите – ямбични, хореични, дактилни фамилии (с. 417–419)¹.

3. Акцент върху генетическата връзка: между име и националност (при имена на чужденци се избира най-тривиалното или се търси комичен ефект; между име и професия, занятие (с. 419–423).

4. Ролята на традицията: авторът заимства от народната култура или преобразува вече известни от други писатели имена, както и имена от свои произведения (с. 423–426).

5. Процесът на избора: колебанията и промените, които прави авторът по време на работа върху творбата. Това е изключително важен елемент, но може да се проследи само ако писателят е оставил чернови, редакции, писма, изказвания (с. 426–429).

6. Символика на името (с. 428–434).

¹ Тук следва да се изтъкнат и някои други наблюдения. Така например Р. Якобсон, анализирайки синонимичния паралелизъм на имената на героите Фома и Ерема от староруската повест от XVII в. „Повест за Фома и Ерема“, пише: „...и двамата герои извършват едно и също действие – скриват се в гората – и ако единият е предпочел брезовата горичка, а другият дъбовата, това е така, само защото Ерема и березник са амфибрахий, а Фома и дубник са ямби“ (Якобсон, 2000, с. 50). Анализ на имена на герои от българската литература в по-широк метафоничен контекст прави Р. Коларов. Вж. Коларов, 1983, с. 114–116 и 123.

Ще започнем с това, че имената на поетите в „На Острова на блажените“ (нататък – ОБ) са мистифицирани (мистифионими). Такива са част от псевдонимите на П. Славейков: Райко Райков (1889), Ферхад Меддах (1892, 1893, 1899) и Олаф ван Гелдерн (1903, 1906) (Славейков, 2003, с. 232–233). Към тях можем да добавим Любомир Цаклин (1896). Саздо Цаклин фигурира в един от черновите списъци на имената на поетите от ОБ. Саздо е от мъжките имена, а Цаклин – от презимената в сборника на братя Миладинови. Другите псевдоними на Славейков са фиктониими (Мимо Мимозов (1888), П. Детелинов (1889), П. Айдонидис (1893), Б. Иванов (1899), криптониими (Сл. П. Петков, Сл. Петков (1903) и един астроним (три звездички ***, 1901). По този начин са образувани повечето от имената на островните поети.

По отношение на имената и техните прототипи в ОБ на този етап ще си послужим с показанията и анализа на чистата наглед емпирия, като ги обвържем и с реалния номинативен режим на българския XIX в. Изобщо подобна стратегия би помогнала на страдащото и от теоретично-аналитична недостатъчност творчество на Славейков. Ще се наложи да коментираме и бележките на редактора на изданието от 1958 г. Ангел Тодоров (Славейков, II). За връзката между имената на поетите в ОБ и сборника с народни песни на братя Миладинови А. Тодоров следва наблюденията на К. Куев (1936, с. 76–78). Преди Куев върху тази връзка накратко пише и Р. Чолаков (1922, с. 3–4), но нито Куев, нито А. Тодоров го споменават.

1. *Боре* – *Боро* в сборника на братя Миладинови, присъства в списъка с мъжки имена. Вж. Братя Миладинови, 1981, с. 529. (нататък – БМ).

Вихор – вариация на *Вихър*, според А. Тодоров. Според нас това име е взето от добре познатия на П. Славейков сборник „Женске песме“ на Стефан Веркович. На този факт ни наведе още първата от песните в сборника, в която се пее:

Вихор ми вий во гора зелена, не ми е вихор, лю ми е Юда.

В приложения в края на сборника речник на непознатите български и чужди думи „вихор“ е преведено с „олуя“, което на сръбски език означава вихър (Веркович, 1980, с. 1 и 366).

2. *Видул* – мъжко име в БМ, с. 529. Сравни например тракийската идилия на Вазов „Видул“.

Фингар – презиме в БМ, с. 529. Името кореспондира и с поемата „Фингал“ на мистифицирания древен бард Осиан, откъс от която П. Р. Славейков превежда и включва в „Смесна китка“.

3. *Доре* – мъжко име в БМ, с. 529. Според А. Тодоров (с. 291) в това име има навей от името на Иван Дорев, преводач от немски език; популярни тогава са и илюстрациите на класически творби от Гюстав Доре (1833–1883). Изглежда Пенчо Славейков е предпочитал такива имена, които да напомнят чужди, обаче невинаги е така. В друг очерк, за Чевдар Подрумче, се говори за „Марко Доре, най-видния прозаик на Острова“ (II, с. 106). Към този контекст може да се отнесе и поемата на Алфред Тенисън „Дора“, която Славейков превежда и публикува в „Мисъл“, 1893, кн. 2 (VII, с. 66–73).

Груда – женско име в БМ, с. 529. Димо Груда е един от героите в седма песен на поемата „Кървава песен“.

4. *Спиро* – не се среща в БМ. В коментара си А. Тодоров допуска, че П. Славейков е имал предвид основателя на сиромасомилското движение от края на XIX в. Спирос Гулапчев, който също като Спирос Година е „учител от края на миналото столетие“ (Славейков, II, с. 294). Гулапчев не е бил поет, но се е занимавал с книжовна дейност и е обичал да говори със сентенции. Известен е и учителят Спирос Танчев (Генчев и Даскалова, 1988, с. 640).

Ще добавим един факт, който прави предположението на А. Тодоров още по-правдоподобно. В тетрадка на поета, съхранявана в МППС, има иронична бележка, насочена срещу Сп. Гулапчев, по-специално срещу неговата привързаност към малкия ер: „Боже мой си мислех аз, колко той се е изменил. Той е днес социалист-българин! – и яр противник на малкия ер, ъ... дали пък в главата му не липсва и големия ер, ъ. Кой знай, кой знай? Може би и глаголникът му да е шашардисан!“ (ЛИА, III, с. 93). В архива се пазят и други бележки за Гулапчев, които биха могли да осветлят още по-добре личността му и връзката със Спирос Година. Срещу неорганичните правописни и езикови нововъведения на Гулапчев пише рязко и Вазов (XVIII, с. 495–496).

Година – не се среща в сборника на братя Миладинови. „Явно е – пише А. Тодоров, че презимето Година е прието, за да изрази идеята за времето, за мъдростта, идваща с годините.“ Това обяснение изглежда твърде общо. Можем да допуснем, че Славейков е използвал в леко променен вид името на героинята Годива от едноименната поема на един от любимите си поети – Алфред Тенисън, която той превежда още през 1892 г. в сп. „Мисъл“, кн. 1–2; за тази поема той споменава и в статията си „Честит поет“ (IV, с. 253), посветена на английския класик. И една друга възможност – на кръга „Българан“ сътрудничи с карикатури Анета Ходина (Сугарев, 1986, с. 74).

Публикуването на нови материали на Пенчо Славейков от Архива на БАН могат да дадат една по-реална насока при тълкуването на името Година. В архива има два сходни по съдържание биографични очерка, но единият е посветен на Сабо Лаперда, а другият – на Спирос Година. В очерка за Сабо Лаперда се казва, че е автор на една от най-оригиналните книги на Острова – *„Върволицата на дните“*, която има 365 страници, включва 365 стихотворения, разделена е на 4 части – Пролет, Лято, Есен и Зима и носи характерното подзаглавие *„Календар“* (Михайлов, 1981, с. 128). Дали тук няма някакъв отзвук от ежегодните „Календари“ на кръга „Българан“? В очерка за Сп. Година се говорят почти същите неща, но с някои промени – стихотворенията са повече от 400, няма подзаглавие и др. (Михайлов, 1981, с. 128–130). По думите на автора това са „характеристики на лица, случки, събития и неща от политическия и културния живот на Острова. То е една своеобразна *Божествена комедия* – твърде човешка и твърде пикантна дори...“ (Михайлов, 1981, с. 129). Логично е да се приеме, че циклично-временната композиция на

книгата е довела до името Година, което е отговаряло на жанра и тематиката ѝ. В аналогичния очерк за Лаперда обаче името Година не е споменато. В съзнанието на поета е протичал сложен за обяснение творчески процес – Лаперда е заменен с Година не само под въздействието на книгата „Върволицата на дните“, но и под влияние на отдавна носеното в него литературно име Годива. Желанието на Славейков да изтъкне проблема за времето в творбата още с презимето на поета се е съчетало с отдавна присъстващото в съзнанието му, в поетическия му склад име от световната литература – името на героинята от преведената от него английска поема. В окончателния вариант на ОБ, Година е учител, а не мистериозен провинциален книжар (както е в очерците) и „в чиято книжарница – както в нашите столични – се продава повече сапун и чирози, отколкото книги“, автор е на „Аманети“, които стоят далеч от „Върволицата на дните“ и идеята за времето. И все пак името Година се запазва и причина за това може да бъде неговата, останала вече само формално-игрова връзка с героинята на Тенисън и/или с Анета Ходина.

5. *Велко* – мъжко име в БМ, с. 330–331 и 529, избрано според А. Тодоров (с. 295), за да напомня за Константин Величков. Това изглежда пресилено, защото името се среща четири пъти между имената на българската възрожденска интелигенция и още четири пъти под формата Вельо (Генчев и Даскалова, 1988, с. 113, 218, 354, 540 и 50, 158 и 315). В БМ се срещат и имената Вельо, Велико и Величко.

Меруда – женско име в БМ, с. 409, 421 и 529. Напомняло мерудия, нещо просто (с. 295 от коментара на А. Тодоров), „според насоката на очерка“. Велко Меруда се изобличава в редица грехове, но не и в простотия, елементаризъм. Дори в един от проектите си за имена П. Славейков представя най-автобиографичния си образ Иво Доля като Иво Меруда.

6. *Китан* – мъжко име в БМ, с. 529.

Дожд – от венецианското название „дож“ и руското „дождь“ (дъжд), според А. Тодоров, с. 297. Второто тълкуване изглежда далеч неподобно.

7. *Нено* – мъжко име в БМ, с. 529. В сборника на Пенчо Славейков „Книга на песните“ под № 202 е поместена песента за чобан Нено (Славейков, 1961, с. 313–314). Срв. и Веркович, 1980, с. 35. Тук можем да посочим и разказа на Л. Каравелов „Нено“, както и Нено чорбаджи от „Мамино детенце“ на същия автор.

Вечер. Липсва в сборника на Миладинови. Според А. Тодоров (с. 298) името е измислено поради това, че „епикурейството на Нено го събира с приятели вечер“. И това предположение никак не изглежда правдоподобно. По-скоро можем да свържем името Вечер с това на баронеса Мария Вечера. В АППС (Архив Петко и Пенчо Славейков) е запазено стихотворение и две бележки на Славейков за трагичното самоубийство на австрийския престолонаследник принц Рудолф, син на император Франц Йосиф, и красивата баронеса Мария Вечера. Сведенията за смъртта им авторът е почерпал от руското списание „Нива“, 1889, № 8. Стихотворението се нарича „Рудолф и Мери“ и фигурира в някои от

плановете за „Епически песни“ (ЛА, III, с. 263–264). По-късно П. Славейков се отказва от това произведение и му дава отрицателна оценка в статията си „Хайне в България“ от 1907 г.: „А че все още съм долавял нещо от Хайневата поезия, може би нещо външно само, нещо от маниерността ѝ, за това са свидетели моите едновременни стихове, като Маркови кули, Рудолф и Мери, Цар Давид и други подобни недъгавчета“ („Мисъл“, XVII, 1907, кн. 4–5, стр. 251, срв. V, с. 264). Замяната, изпускането или прибавянето на една-две букви е често срещан похват у Славейков в процеса на мистификационното оформяне на имената. Така вероятно той е постъпил и в този случай: Вечера – Вечер. Разбира се, тук може да се добави и подчертаният интерес към природата на Нено Вечер, намерил израз в съставената от него антология с пейзажни стихове „У дома“ (Славейков, II, с. 66–67).

8. *Силва*. Следвайки К. Куев (1936, с. 79) в коментара си към това име, А. Тодоров изрежда няколко възможности (II, с. 302). Силва е псевдонимът на румънската кралица Елизабета, писала на немски под името Кармен Силва. Творбите ѝ са популярни по това време, превеждани са и у нас². Както е известно, на латински „силва“ означава гора, а в поезията – славей. Освен това името на поетесата показвало близост с родния ѝ град Севлиево – с формата му Селвиево. От тези аналогии внимание заслужава първата, втората може да се отнесе само към името на Кармен Силва, а третата е доста пресиленена, още повече, че топонимът Севлиево е представен като Овеилвес, т.е. като анаграма на Севлиево.

Мара. Явно Пенчо Славейков е запазил името на поетесата, неговата сподвижница Мара Белчева (1868–1937), но го превръща по свой маниер във фамилия. В недатирана честитка до Б. Пенев авторът шеговито демаскира двама от поетите от ОБ, като единият е М. Белчева:

„...за ваше здраве кашля Иво Доля / и секне се до него Силва Мара“ (VIII, с. 326).

Името Мара се среща в БМ (с. 407, 409, 509), а на два пъти хубавицата Мара е героиня на народни песни, събирани от Пенчо Славейков за подготвяния от него фолклорен сборник „Книга на песните“, издаден след смъртта му през 1917 г. Това са № 40 („Лепя Мара“) и № 52 (Мара Белградка). И двете песни влизат в раздела „Девойка“, и в двете поетично се изтъква женската красота (Славейков, 1961, с. 75 и 88). Това име фигурира и в сборника на Ст. Веркович (1980, с. 75).

9. *Стамен*. В сборника на Миладинови фигурира като женско име, Стамена (с. 529). Славейков многократно използва това име и в други свои творби. В поемата „Кървава песен“ присъстват Стамен Лола, Стамен Ракитак, Стамен Вит и близкото до тях име Стамо – Стамо Кола и

² За популярността на К. Силва говори и Вазов през 1891 г.: „...румънската кралица, която се ползва с общоевропейска известност като поетка и философка (под псевдонима Кармен Силва...“ (Вазов, XVIII, с. 921).

Стамо Веселин. В пътеписа „Клисура“ („Мисъл“, I, 1892, кн. 1; V, с. 367–368) се разказва за трагичната любов на Стамен и Бърза (срв. II, с. 306). В песента под № 189 от „Книга на песните“ се говори за боя между братята Стамен и Станоя за една хубава мома (Славейков, 1961, с. 279–281). Нека отбележим и Стамен от „Турски паша“ на Л. Каравелов.

Росита. Това име идва от старото име на река Росица – Росита.

10. *Чевдар.* Отново виждаме много общо обяснение на поевата на това име: „диалектна форма на известното по-старо българско име Чавдар, особено свързано с хайдутството... с преминаването на „а“ в „е“ след ж, ч, ш...“ (А. Тодоров, с. 312). Езиковедското обяснение с нищо не помага да изясним защо Славейков е прибягнал точно до това име. Конкретен отговор ни дава сборникът „Книга на песните“, където в раздела „Овчар. Керванджия“ е поместена под № 200 песен с главен герой Чевдар (Славейков, 1961, с. 309–310).

Подрумче – цвете от рода на лайкучката (А. Тодоров, с. 312). Много е вероятно в някой от многобройните сборници с народни песни, които Славейков е ползвал, да се открие „прототипа“ на тази фамилия.

11. *Иво.* Авторът съставител е имал определен пиетет към това име, което се среща на няколко пъти в сборника на Миладинови (с. 218–221, 298–299, 425, 461–462, 503, 530), макар и да не присъства в списъка на имената в края на сборника (с. 528–529). А. Тодоров правилно отбелязва, че името фигурира и в други представителни произведения на поета – „Златен дъжд“ от „Епически песни“, книга втора „Блянове“ (1898), „Ралица“ и „Неразделни“. Близките отношения с известния хърватски писател от Дубровник Иво Войнович също са допринесли да избере това име за най-автобиографичния от представените поети в ОБ (А. Тодоров, с. 314).

Доля. Това име присъства в списъка с женските имена в Миладиновия сборник (с. 529), но трябва да добавим, че то присъства и между мъжките под формата Доле (с. 529). Това е първото, фактологично ниво на мистификационния избор. Второто равнище на този избор е обикновено семантично: в случая това е русизмът „доля“ (участ, съдба), пораждащ асоциации най-често с „тъга“, „скръб“ и т.п.

12. *Бойко.* Според редактора на изданието (с. 32) е „разпространено народно име (използвано от Славейков и в поемата му „Бойко“ в „Епически песни“); отговаря на идеята му за „тоя образ като образ на борец, както изрично е наречен в очерка...“ Много по-близо до ума обаче е, че Пенчо Славейков е взел името от сборника на Миладинови, където то е женско име, така той постъпва и в други случаи (БМ, с. 529). Името Бойко присъства и в родовата поетическа традиция – известно е, че П. Р. Славейков е автор на недовършената поема „Бойка войвода“ (Пенев, III, с. 452–454). Към посоченото може да се добави, че във втора песен на „Кървава песен“ е споменат Бойчо от Бързан, а в пета – Бойчо Бичемер.

Раздяла. В коментара си А. Тодоров е категоричен, че „Раздяла е „измислено име“ (с. 323). Това обаче не е така или е вярно само отчасти. Името Раздяла явно е вариант на името Разделина, което се среща в БМ (с. 432, 529; вж. Чолаков, 1921, с. 4 и Куев, 1936, с. 78) и в Славейковия

сборник „Книга на песните“. В 15-ти раздел на сборника „Оплаквателни и просяшки“ под № 237 е включена песента за „внука Разделина“ (Славейков, 1961, с. 392). Че П. Славейков е имал предвид и леко е видоизменил точно това име, се доказва убедително от новите материали, публикувани от К. Михайлов. Според списъка на поетите в ОБ, съхраняван в архива на поета в БАН, под № 13 фигурира Тиме Разделина, поправен на Росна Раздяла, по-късно – на Райко Раздяла (Михайлов, 1980, с. 48). Това са предшествениците на Бойко Раздяла, свидетелство за предварителната работа и колебанията при избора на имената от страна на Славейков. В случая важното е, че Разделина е първият, фактологично засвидетелстван вариант, от който по-късно е възникнало името Раздяла.

13. *Тихо*. Името е преобразувано от женското име Тиха в БМ (с. 529). Можем да добавим, че в песен пета от „Кървава песен“ има също герой с такава име – Тихо Кривия. За Тиха Мома се пее и в сборника на Веркович (1980, с. 28).

Чубра. И това име е взето от женските имена в сборника на Миладинови. Според А. Тодоров идвало от чубрика, чубрица. И това изглежда естествено. Трябва все пак да добавим, че името Чубра също присъства между женските имена в сборника (с. 529). Чубрата фигурира между въстаниците в „Кървава песен“, песен седма. Интересно е да се отбележат имената на въстаниците, участващи в решителния ръкопашен бой, описан в тази глава:

Първи Влаха / изскочи – рипнаха на неговия зов / Страшила, Влад, Горан и целия се ров / изсипа подир тях, – а ето и Сокола / отвъд, и Чер – Чемер до него, *Стамен Лола*, / *Витан* Догана, Рад Белиша и *Китан* / Гошана, *Чубрата* и *Ветко*, Дейо Бала, / а ей настига ги и Димо *Груда*...(III, с. 222, курсивът наш – П.Т.).

В боя участват 6 души, които носят имена на поети от ОБ, Димо също присъства в един от черновите списъци. Ако в ОБ поетите намират с много усилия и борба блаженството в творчеството, тук техните двойници го постигат в боя за свобода, в смъртта. П. Славейков често прехвърля и използва в различни произведения и в различни контексти имената на своите герои, като създава за тях всеки път различна житейска, но често пъти близка литературна биография. (Любопитно е да споменем още един факт – подобна фамилия е съществувала по време на Българското възраждане. Доказателство за това е името на францисканския монах от български произход Йероним Чубрин, живял през втората половина на XVIII в., чието име фигурира в списъка на игумените на манастира в гр. Винга (на територията на Австро-Унгария), където по това време живее малка българска общност (Генчев и Даскалова, 1988, с. 708; Радкова, 1986, с. 155).

14. *Секул*. В сборника на Миладинови – Секула (Секула Детенце, с. 82–84, 161, 183, 203–207 и др.). Фигурира като герой, на когото е посветена една от епитафиите на друг поет от ОБ – Витан Габър. Известен е и реален Секула – Дръндаров, учителствал в Прилеп около 1860–1890 г. (Генчев и Даскалова, 1988, с. 229). В „Книга на песните“ между хайдушките песни под № 216 е поместена песен, в която една от героините е Секулица (Славейков, 1961, с. 339).

Скъта произлиза вероятно от старопланинската река Скът (Скъта, вливаща се в Дунав над Оряхово, според А. Тодоров, с. 329). Засега при липсата на други възможности, трябва да приемем това обяснение.

15. *Нягул*. Това име е от списъка с мъжки имена в БМ (с. 529).

Кавела. Заедно с Куев (1936, с. 80) за това име А. Тодоров смята, че е „измислено име, може би вариация на Кавал“ (с. 334). Новите данни от архива на П. Славейков категорично опровергават това предположение. В една от тетрадките четем: „Нягул Каравела, поправен на Нягул Кавела“. И в другия от предварителните списъци е фиксирано „Нягул Каравела“ (Михайлов, 1980, с. 48 и 49). Данните определено сочат движението на идеята за името на Н. Кавела: от прякора Каравела (за неговата реална съотносимост към рода на Каравелов пише Й. Иванов (1982, с. 230–233) чрез съкращаване – към Кавела).

16. *Ралин*. Едно от мъжките имена в БМ (с. 201–202, 529).

Стубел. А. Тодоров прибягва до Речника на Найден Геров, за да обясни смисъла на името: „Широк шупъл издълбан дънер от бук или дъб, турнат на извор, за да тече водата през него“ (с. 337; Геров, V, с. 277). Думата се среща и при Петко Тодоров (Куев, 1936, с. 80 и бел. 1).

17. *Недан*. Това име се открива в списъка с мъжките имена в БМ (с. 528).

Ветко. Първоначално вместо Ветко Пенчо Славейков е написал Лодов, т.е. Недан Лодов (Михайлов, 1980, с. 48). Лодов също се открива в БМ (с. 529). После името е отпаднало и е заменено с Ветко – име, което, както видяхме, присъства и в „Кървава песен“. Ветко Вихор е бащата на Боре Вихор (Славейков, II, с. 9).

18. *Витан*. Едно от мъжките имена в БМ (с. 529). Откриваме го в пета песен (поп Витан) и в седма песен на „Кървава песен“ като Витан Дога на (т.е. Сокола). Привързаността на автора към това име обаче има несъмнено и чисто регионална основа. В родния град на П. Славейков Трявна е прочут родът Витанови, които са известни най-вече като зографи, изографисали голям брой църкви в цяла България. Известни са 25 представители на тази фамилия, някои от които са свещеници, учители (Генчев и Даскалова, 1988, с. 117–121). С един от тези свещеници си кореспондира П. Р. Славейков (Пенев, III, с. 400). Ще отбележим също, че името Витан се среща и в сборника на Веркович (1980, с. 349).

Габър. Името на дървото габър било взето, за да се наблегне върху връзката на героя с природата (А. Тодоров, с. 341). Габър е родното място на Тихо Чубра (II, с. 174). К. Куев привежда като пример романа на Ив. Кирилов „Габарите“ с главен герой Иван Габара (1936, с. 80). От епохата на Възраждането е известен свещеникът Димитър Габеров от Струмица (Генчев и Даскалова, 1988, с. 130).

19. *Вита*. Според А. Тодоров името е българско, но може би П. Славейков го е избрал заради латинското и италианското значение на думата като „живот“ (с. 341). Погледнато по-конкретно, можем да отбележим една действителна Вита, учителка в Бяла Черква, Търновско през 1879 г. (Генчев и Даскалова, 1988, с. 117), а от Славейковото творчество – Богдан Вит от шеста песен на „Кървава песен“.

Морена. Името се свързва с името на старата славянска богиня на смъртта Морена. В оригиналното издание – Деледа, според името на популярната тогава италианска писателка Грация Деледа. П. Славейков явно не е бил доволен от това име, защото го е задраскал в личния си екземпляр от ОБ и го е заменил с Морена (А. Тодоров, с. 341). Запазването на Деледа би означавало да следва модела, по който е образувано името на Силва Мара, а това изглежда не го е удовлетворявало.

20. *Боне.* Без да конкретизира А. Тодоров посочва, че името е взето от народните песни. В един от първоначалните списъци – планове на ОБ, срещаме Буне – име, взето от сборника на Миладинови (с. 529). От реални възрожденски личности, носещи това име могат да се споменат Боне Найденов (1839–1907) – свещеник, участник в Априлското въстание и особено Боне Петров, учител и близък сътрудник на Левски. След провала на революционната организация през 1873 г. е осъден на доживотен затвор и заточен в Диарбекир. След Освобождението се връща в София, бори се срещу режима на Фердинанд и става една от жертвите му (Генчев и Даскалова, 1988, с. 443 и 521).

Войдан. Обяснението в коментара към ОБ пак е много общо: „Презимето Войдан е прието с оглед на борческия дух на поета в асоциация с „воюва“, „войнственост“ (с. 343). Но в Миладиновия сборник се открива женско име Войдана (с. 529), което според нас П. Славейков просто е превърнал в мъжко.

Както се вижда имената на поетите от ОБ са резултат от грижлив подбор и след много авторски колебания. Тези качества на автора съставител личат в още по-голяма степен при разглеждането на имената на творци, които са отпаднали в процеса на работата върху изданието. Показателни тук са двата списъка на поети от архива на автора, публикувани от К. Михайлов. По-късният от тях ще бъде основа на нашите наблюдения върху планираните, но невключени в ОБ поети (Михайлов, 1980, с. 48). Насочеността на статията на Михайлов е обобщаващо-концептуална и в нея не са коментирани източниците на цитираните имена.

1. (Боре) *Шотор.* Шотор е едно от презимената в сборника на братя Миладинови (с. 529).

2. Видул Фингар.

3. *Саздо Цаклин.* Саздо е мъжко име в БМ (с. 529), Цаклин е презиме в БМ и е един от псевдонимите на Пенчо Славейков. Показателно в случая е, че цялото име е видоизменено отначало на Сълза Бистрин (вероятно с инверсия на фолклорния топос „бистра сълза“) и едва след това – на Доре Груда.

4. (Витан) *Почек.* Почек е едно от презимената в БМ (с. 529). Името му е преправено на каноничното Витан Габър.

5. Велко Меруда.

6. (Китан) *Вътаф.* Едно от презимената в БМ, където виждаме Вътав (с. 529). После името е поправено на Китан Вечер и накрая – на Китан Дожд.

7. *Горо Шумангала.* И двете имена са взети от БМ, но са променени от Славейков. Горо вероятно идва от Горан, едно от мъжките имена в

сборника (с. 529). Шумангала – от Тумангала, едно от презимената в него (с. 529). По семантика Шумангала е съвсем близко до Горо, т.е. гора – шума.

8. *Димо Горготина*. За Димо се пее неведнъж в БМ (с. 3, 353, 397, 454). Името Димо (Стар Димо...стара войвода) се споменава в песен от „Книга на песните“, която откриваме сред хайдушките под № 221 (Славейков, 1961, с. 357). За Димо-Кара Димо се пее и в сборника на Ст. Веркович (Веркович, 1980, с. 152).

Относно името Димо ще отбележим, че се споменава два пъти и в „Кървава песен“, седма песен – Димо Късоглед и Димо Горнян. От дейците на Възраждането с това име внимание заслужават двама. Преди всичко Димо, свещеник в Трявна от 30-те до 60-те год. на XIX в. От книгите, на които е бил спомоществовател, ще посочим „Скратение на турската история“, преведена от П. Р. Славейков. Не ще и съмнение, че това име е споменавано с уважение от стария Славейков. Друг един възрожденец с това име е бил учител в училището при църквата „Св. Богородица“ в Търново (1843–1856). Възрожденско Търново също е било добре познато на П. Р. Славейков (Генчев и Даскалова, 1988, с. 204–205).

Горготина е едно от женските имена в БМ (с. 529) и в сборника на Веркович (1980, с. 119), и едва ли може направо да се свърже чрез асоциация с Медузата Горгона (Михайлов, 1980, с. 50). По-късно авторът е поправил Димо Горготина с Нено Вечер.

9. Силва Мара.

10. *Климе Латина*. Климе е от мъжките, а Латина – от женските имена в БМ (с. 529). Поправено е на Стамен Росита.

11. *Райко* (Подрумче). Това име ни подсеща за рано починалия брат на поета, за Райко Райков, от чието име съвсем младият Пенчо Славейков е замислил да издаде стихосбирка. В „Кървава песен“, четвърта песен е споменат Райко Самохода. Авторът обаче поправя Райко на Драго, а при публикацията имаме Чевдар. Подрумче като презиме е непроменено и в трите варианта – заради поетичното си и смислово своеобразие.

12. Иво Доля.

13. *Тиме Разделина*. В съществуващите извори, фолклорни и документални, не открихме името Тиме. В енциклопедията „Българска възрожденска интелигенция“ има около 40 подобни имена, т.е. образувани с наставка – е, почти всички произхождащи от Югозападна България, но точно това име не открихме.

Разделина е от женските имена в БМ (с. 432 и 529), присъства и в „Книга на песните“ (Славейков, 1961, с. 392). Името на поета е преправено на Росна Раздяла, след това на Райко Раздяла.

14. Тихо Чубра.

15. (Секул) *Саламб*. Презимето Саламб представлява леко променено презиме от сборника на Миладинови Салабам (с. 529). После е преправено на Секул Скъта.

16. (Нягул) *Каравела*. От прякора Каравела, както посочва Й. Иванов (1982, с. 230–233), се е формирала родовата фамилия на големия наш

възрожденски деец и писател. Славейков е поправил името на Нягул Кавела.

17. (Недан) *Лодов*. Презимето Лодов е заимствано точно, без изменения от мъжките презимена в БМ (с. 529). После обаче П. Славейков е поправил това име на Недан Ветко, а под въпрос е отбелязано името на Ветко Бутата. Последното име е отпаднало, но също може да се изясни. Най-близко до него са Славе от Бъта, от 4-та песен на „Кървава песен“ и Боян от Бъта – от 2-ра песен на поемата, а също и Ненко Бъта от поемата „Бойко“ в „Епически песни“ (I, с. 321).

18. (Ралин) *Тумпалла*. Източникът на това име засега е неизвестен.

19. Боне (*Буне*) Войдан. Това име вече коментирахме по-горе. Боне има възрожденски аналогии, Буне и Войдан са взети от БМ.

20. *Сабо Лаперда*. Сабо е мъжко име в БМ (с. 529), а Лаперда е заимствано от презимената в сборника. Името на този поет е поправено на Спирос Година.

21. *Рале Таталия*. Рале също е от мъжките имена в БМ (с. 528), вж. също и „Книга на песните“. Таталия е едно от презимената в БМ (с. 529). Поправено е на Спирос Година.

22. *Туле Мантек*. И тук моделът за съчетаване на име и презиме от БМ е изцяло същият: Туле е от мъжките имена (с. 529), Мантек – от презимената (с. 529).

23. *Солун Тарле*. Солун е мъжко име, взето от Миладиновия сборник (с. 529). Тарле е засега с неизвестен източник. По друг начин тълкува това име К. Михайлов (1980, с. 51). Според него Солун отправя към солунските атентатори „с допълнителна експликация, свързана с качествата на асоциираното животно таралеж“. Изследвачът привежда и друг пример, усилващ политическите конотации на името – Славейков е проектирал да представи Солун Тарле като автор на цикъл от 5 стихотворения под общото название „Политика“. Едната интерпретация не противоречи на другата – авторът безспорно е взел името от сборника на Миладинови, но го е избрал поради актуалното му политическо звучене. Изобщо по-късните редакции на имената показват едно движение от реални към по-мистифицирани названия.

24. *Павел Шате*. Очевидно то възпроизвежда изцяло името на солунския атентатор Павел Шате, за когото се е вдигнало много шум през 1903 г. (Михайлов, 1980, с. 51). Трябва да отбележим обаче и присъствието на „Шатевци“ между презимената в сборника БМ (с. 529).

До какви изводи може да ни отведе списъкът на отпадналите от оригиналното издание на ОБ имена?

Отстранени са 11 презимена и 10 мъжки имена, заимствани от сборника на Миладинови. Всички те възпроизвеждат съвсем точно или с незначителни промени съответните имена и презимена в сборника. Вероятната причина за отстраняването на тези имена е неудовлетвореността на автора от тяхната прозрачност или пък от директната политическа злободневност. Отпаднали са не само проектирани в този дух имена на поети като Павел Шатев и Горо Шумангала, но и предвидените като тяхно творчество цикъл

„Политика“ и „Интернационала“. Пълен преглед и текстологически анализ на многобройните редакции и промени, които Славейков прави с имената на своите герои, не е извършен. Той сигурно би прояснил много повече неща, но и от досега публикуваните архивни материали може да се заключи, че авторът търси все по-сложно комбиниране на изначално зададения набор от имена, все повече се отдалечава от изконните им форми. Нараства мистификационната конотативност, а с нея условността и художествеността. Успоредно с това намалява броят на актуално ориентирани имена на поети и произведения и оцеляват естетически по-самоценните и отдалечените от вревата на деня. Знакът все повече се отдалечава от своя денотат, все повече се мистифицира, а поради това – и цялата книга.

Сборникът на братя Миладинови се явява фундамент, върху който поетът построява сложната и странна номинативна система в ОБ, представляваща част от проблемно-естетическия свят на произведението. Както е известно, повечето от имената в сборника произхождат от Западна България: братята сами уточняват в своя предговор местата, откъдето са събрани песните: „Од Панагюрище, София, Струмишко, Кукушко, Воденско, Костурско, Велешко, Дебарско, Прилепско, Охридско, Струшко и Битолско. Найповише песни се собрани от Струга, Прилеп, Кукуш и Панагюрище“ (БМ, с. III). Затова и ги е предпочел Пенчо Славейков – имената носят нещо познато като внушение, нещо единно; но същевременно те експлицират един самостоятелен и самодостатъчен свят – Острова на блажените. Славейков търси имена, които да внушават и нещо по-различно в сравнение с традиционния български именослов. Имената представят един нов фикционален свят, зад който прозира българската реалност. Следователно при създаването на имената проличава склонността на автора *да се саморазкрива, прикривайки се, и обратно – да се прикрива, разкривайки се*. Към подобни заключения водят и езиковедските наблюдения върху антропонимията в „Кървава песен“: при номинирането на персонажите си Славейков проявява завидна езикова култура и осведоменост и подбира за част от героите си в поемата имена, типични за антропонимията в Средногорието, или имена на участници в Априлското въстание. Уточняването на съотношението между фикционална и реална (Панагюрска) антропонимия е задача на по-нататъшните проучвания (вж. подробно: Иванова, 1975, с. 45–49).

В личните си изказвания за сборника на Миладинови Славейков е твърде съдържан и неконкретен, задоволява се с общи оценки. В статията си „Българската народна песен“ (1904), правейки преглед на нашите фолклорни сбирки през Възраждането, той пише: „Но най-добрата сбирка от български народни песни и досега си остава оная на синовете на един грънчар от Струга, братята Димитър и Константин Миладинови...“ (Славейков, V, с. 89). Пенчо Славейков обаче разглежда сборника само от патриотичната му страна, като будител на националното съзнание на македонските българи срещу гръцкия шовинизъм, пише за отравянето им от гърците. Но поетът не говори за естетическите качества на песните, за стимула, който може да получи от тях личното творчество.

Не е много по-конкретен Славейков и в писмото си от Рим до Ив. Шишманов от 22.1.1912 г., или около четири месеца преди смъртта си на 28-и май с.г. Време, което позволява равносметка, когато от позициите на опита поетът би трябвало да е наясно със своите литературни и фолклорни извори. Но, както ще видим, и тук той страни от конкретиката и се впуска в обща апологетика.

А въпросът, който му поставя Ив. Шишманов, е достатъчно ясен и директен и това личи от колебливото начало на Славейковия отговор:

„Истина, не зная какво да отговоря на въпроса Ви. Той е поставен така преко! „Какво дължа на Миладиновия сборник?“ Какви неща ли – т.е. за какви там неща съм се ползвал от този сборник; или изобщо какво съм дирил, какво ми е правило впечатление в него? И на двата въпроса ми е мъчно да Ви отговоря“ (VIII, с. 283–284). Явно е, че за един отличен познавач и на българския фолклор, и на индивидуалното литературно творчество като Шишманов не е останала незабелязана връзката на реда Славейкови произведения със сборника на Миладинови. Ученият иска да уточни каква е тази връзка. В отговора си, който все пак Славейков се е постарал да даде, виждаме, че поетът отново изразява общо възхищение, но не споменава нищо за целенасочено използване на сборника в творчеството си:

„Че съзнателно, с определена цел, никога не съм вземал този сборник в ръка, освен един-единствен път – когато пишех очерка си *Българската народна песен*; за да проверя някой факт, неясен останал в паметта ми, и да изчовъркам някой потребен цитат за украшение или подкрепа на онова, което имах тогава на ум. Съзнателно съм се ползвал за много и много неща, в една или друга смисъл при поетичното си творчество само от *Женске песме* на Верковича...*Стотина пъти* съм чел и Миладиновия сборник, чел съм го от ранно детство, до завчера, когато бях дома. Чел съм го тъй, както Омир, с наслада и винаги с увлечение, но никога с някаква определена омисль. Аз мисля, че той е най-добрият от досегашните наши сборници с народни песни. Но лично за мен, като поет, в мойто внимание и чувство той е бил толкова интересен, колкото другите. Чел съм го безобразно много пъти...*знам всичко какво и де се намира в него* (курсивът наш – П.Т.). Моята памет обзема всички сборници и като част от това общо (Gesambild), той се губи. Не се изразявам ясно негли, но вие ще ме разберете, вярвам“ (Славейков, VIII, с. 284).

Нататък авторът се оплаква от треска, от световъртеж и невъзможност да подреди мислите си. Заявлението на Славейков, че никога не е отварял с определена цел сборника на Миладинови, трудно се съгласува с факта, че само в ОБ и в проектираните списъци с имена, които го предшества, той употребява немалък брой имена от неговия арсенал. Дали ги е взимал направо от склада на паметта си, за което той може би намеква с думите, че знае всичко какво и де се намира в него? Наличието на редакции и поправки обаче показва селективност – той най-малкото е разгръщал с „определена цел“ списъка с мъжките и женските имена и презимена в края на сборника. Възможно е да е съществувал и някакъв

определен списък с имената от Миладиновия сборник или изобщо с всички имена, планирани от него на един по-ранен етап от работата. Но също така е възможно поетът да е унищожил този предполагаем списък, който е позволявал твърде дълбоко да се надникне в творческата му лаборатория. Подозрителен към всеки въпрос относно своето писане и влиянията, Славейков обикновено избягва конкретните отговори, дава примери с други поети, изпада в раздразнение. Дори обективният и печатал в сп. „Мисъл“ М. Арnaudов в своята психологическа анкета се оплаква, че „...изобщо Славейков по-мъчно се поддаваше на подобни анкети по силата на своя затворен характер...показваше известна несигурност в датите и фактите, говореше, по обичая си, с неравно темпо и непълна синтакса и отклоняваше обсъждането на проблемите, за които му липсваше пряк опит (Арnaudов, 1978, с. 6).

Но ако поетът е отговарял по този начин на общо взето неутралния М. Арnaudов, то едва ли трябва да имаме пълно доверие на отговорите му на въпроси, зададени от Ив. Шишманов, отношенията му с когото, без да са рязко конфликтни (поради взаимния респект), са били винаги сложни³.

Заслужава да се обърне внимание и на отношението на Пенчо Славейков към сборниците на Ст. Веркович, и особено – към „Народне песме македонски бугара“ от 1860 г. За тях поетът пише: „Макар и лошо записани, тези песни са едни от най-хубавите“ (Славейков, V, с. 89). Сравнителен анализ между тях и творчеството на поета не е правен, доколкото ни е известно. От направените наши съпоставки се вижда, че Славейков е използвал на няколко пъти неговия именослов, но не и в такава степен, за която той говори – „съзнателно съм се ползвал за много и много неща“. Ще отбележим още едно име в ОБ, взето от Веркович. В очерка за Видул Фингар се казва, че неговото стихотворение „При гроба на убития другар“ се отнася за *Ракита*, талантлив поет и фейлетонист, чийто живот покоси мерзка партизанска разправа“ (II, с. 21). Тук само ще кажем, че за *Ракита* се пее на два пъти в „Народне песме“ (Веркович, 1980, с. 80 и 138).

³ Причините за това са различни, но преди всичко трябва да изтъкнем изключително високото мнение на Шишманов за Вазов; освен това в своята работа и командировките си в чужбина П. Славейков неведнъж е бил зависим от министерското благоволение на Ив. Шишманов. На няколко пъти поетът напада и текстовете му. Коментирайки списание „Български преглед“, той пише, че специалност на Шишманов „е да пише глупости, подкрепени с цели кошове цитати“ (Славейков, IV, с. 20). От своя страна, Шишманов се старае да бъде по-академичен и прикрит в оценките си. В лекциите си по западноевропейска литература, издадени след смъртта му, той казва по повод драмата на Алфред дьо Вини „Чатертън“: „Той (читателят) ще познае в тоя тип не само Вини, но всички като него непризнати гении и в Европа, и у нас (курсивът наш – П.Т.). Това са често хора с крайно високо мнение за своите способности, горди и надменни, те гледат отвисоко, с презрение върху тълпата, която според тях не е способна да ги разбере...Те малко искат да знаят, че един Еврипид, един Софокъл, един Есхил, един Шекспир, един Гьоте бяха любимци на същата тази тълпа, на тия *фасулковци* (курсивът наш – П.Т.), тия еснафи, които те презряха“ (Шишманов, 1971, с. 84). Употребата на любимия израз на П. Славейков „фасулковци“ ясно показва кого има предвид Шишманов.

Разбира се, и други български писатели са имали подобно отношение към сборника на Миладинови. Вазов споделя пред Ив. Шишманов, че „сборникът им ми беше настолна книга“ (Шишманов, 1976, с. 233). Както е известно, на братя Миладинови Вазов посвещава стихотворение, включено в „Епопея на забравените“⁴.

Интерес предизвикват и реалните прототипи на български писатели в ОБ, и отношението на Славейков към тях. Можем да разчитаме на два списъка с имена от споменатия архив на П. Славейков. В първия от тях е запазен ранен първоначален план за възможните реални първообрази. Анализът на този списък с имена би ни дал представа за мистификационните похвати на поета. Привеждаме този списък според публикацията на К. Михайлов (1980, с. 49), като за улеснение разкриваме скобите.

1. Боре Шотор – Ботев
2. Буне Войдан – да помисля
3. Видул Фингар – Белчев
4. Витан Почек – да помисля
5. Велико Доля, поправен на Велко Меруда – Великсин
6. Горо Шумангала – Миларов, зачертано и поправено на Андрейчин
7. Доре Груда – Петко Рачов Славейков
8. Китан Вътаф – Алеко Константинов, било е написано Никола Козлев, но пак е зачертано
9. Димо Горготина – Алеко, зачертано и поправено на Кирил Христов
10. Силва Мара – Мара Белчева
11. Климе Латина – Вазов
12. Райко Подрумче – Величков
13. Иво Меруда, поправен на Иво Доля
14. Тиме Разделина – Яворов
15. Тихо Чубра – да помисля
16. Секул Саламб – да помисля
17. Недан Лодов – нищо не е отбелязано
18. Нягул Каравела – Миларов
19. Ралин Тумпалла
20. Сабо Лаперда

⁴За отношението на Славейков към това стихотворение и към Вазов изобщо е особено показателен един спомен от последните месеци на поета. В квартирата си в Рим той изречитирал вълнуващо поместеното във в-к „Мир“ познато стихотворение на Вазов „Братя Миладинови“ и след кратка пауза казал: „Обвиняват ме, че съм мразел Вазова, защото съм завиждал на славата му...Това не е истина. Аз никога не съм мразил Вазова, аз мразя само ония угодници около него, които често, макар и да виждат, че някое Вазово стихотворение в известна своя част не е напълно свършено, не смятат да му кажат истината, а го ласкаят и заблуждават...Вазов безспорно има извънредно голям талант и ако се отнасяше по-критически към творбите си, щеше да ни ги даде в по-свършен вид...Ето на, това стихотворение за Братя Миладинови е великолепно! Какво рядко и мощно вдъхновение е имал Вазов, когато го е писал, но то щеше да бъде още по-хубаво, ако някои стихове бе съкратил, а други бе преработил...“ (Илиев, 1930, с. 272). Тази своеобразна „реабилитация“ на Вазов, макар и направена в чужбина, сигурно заслужава по-особено внимание.

21. Рале Таталия
22. Саздо Цаклин
23. Туле Мантек
24. Солун Тарле
25. Марко Шате, поправен на Павел Шате.

Срещу последните седем имена не е отбелязано нищо.

Явно списъкът е доста ранен и показва лутанията на Пенчо Славейков, свързани с персоналната идентификация на островните поети с български творци, повечето от които са негови съвременници. Той показва, че за голяма част от заплануваните поети авторът не е имал особено ясна гледна точка за техните прототипи, а за други се е колебаел и ги е променял. У него е протичала вътрешна борба при установяване съотношенията между имената на героите в ОБ и техните прототипи. Може да се предположи, че в процеса на работата името на героя е било първично, а после Славейков е търсел подходяща реална личност, която да послужи като прототип за този герой. Доказателство за това са осемте поети, срещу чиито имена не е отбелязано нищо – от тях седем са отпаднали изцяло, а осмият, Ралин Тумпалла е с променено в крайна сметка презиме. Срещу четирима от „авторите“ е написано „да помисля“; от тях изцяло се е запазил само Тихо Чубра; двама – Видул Фингар и Секул Саламб са останали само с имената си, а Буне Войдан, с променено име Боне изобщо не е включен в оригиналното издание на ОБ. Повечето от останалите прототипи на героите творци се променят, при това понякога разликата между предвижданите поети е осезаема. Какво е общото между изтъкваните последователно като архетипи на Горо Шумангала, Св. Миларов и Ив. Андрейчин? Логично е отпаднал и поетът, който е трябвало да носи техните качества. Райко Подрумче остава с презимето си – името му отпада поради преките асоциации с рано починалия брат на П. Славейков, но се отдалечава от планирания прототип Константин Величков. Климе Латина е отстранен напълно, при все че е имал твърд прототип – Вазов. Доре Груда – напротив, остава изцяло, но не може да се отнесе напълно към проектирания прототип П. Р. Славейков. Димо Горготина отсъства в изданието на ОБ, а планираните първообрази Алеко Константинов и Кирил Христов разтварят чертите си в други поети от Острова. Същото се отнася за Китан Вътаф и до голяма степен за Тиме Разделина. В два от случаите Ал. Константинов е зачертан, което говори за трудностите да бъде вместена тази популярна личност в антологията. Алеко е отстранен още веднъж от съставителя, този път в планирания биографичен очерк за Видул Фингар, в който се говори, че стихотворението „При гроба на убития другар“ е посветено на Китан Боте. Това име е поправено на Китан Леко, но отново натрапващата се прозрачност на името, пряко отвеждащо към Алеко, е накарала П. Славейков да остави накрая съвсем друго име – Ракита, взето, както видяхме, от сборника на Веркович (Михайлов, 1980, с. 51).

Своеобразна размяна на имена и презимена е извършена между поставените в списъка под № 5 Велико Доля и под №13 Иво Доля. Изцяло

съхранени от този списък с имената и презимената си са само Видул Фингар, Доре Груда, Силва Мара и Тихо Чубра, при това за последния не е посочен прототип. Редактирани още в този списък и запазени и в изданието на ОБ са и имената на Велко Меруда и Иво Доля, за които споменахме по-горе.

Някои пояснения около движението на избора на имената у Славейков ни дава и другият, по-късен списък от имена на поети от ОБ, публикуван също от К. Михайлов (с. 48). Списъкът очевидно визира редакция, по-близка до каноничната в изданието от 1958 г. Ще приведем и този списък, като посочим как се съотнасят имената в него с тези в окончателната, канонична редакция на антологията.

1. Боре Шотор=Боре Шотор (Боре Вихор)
2. Видул Фингар=Видул Фингар (Видул Фингар)
3. Саздо Цаклин, поправен на Сълза Бистрин, после на Доре Груда=Доре Груда (Доре Груда)
4. Витан Почек, поправен на Витан Габър=Витан Почек (Витан Габър)
5. Велко Меруда=Велко Меруда (Велко Меруда)
6. Китан Вътаф, поправен на Китан Вечер и на Китан Дожд=Китан Вътаф (Китан Дожд)
7. Горо Шумангала=Горо Шумангала (липсва)
8. Димо Горготина, поправен на Нено Вечер=Димо Горготина (Нено Вечер)
9. Силва Мара=Силва Мара (Силва Мара)
10. Климе Латина, поправен на Стамен Росита=Климе Латина (Стамен Росита)
11. Райко Подрумче, поправен на Драго Подрумче=Райко Подрумче (Чевдар Подрумче)
12. Иво Доля=Иво Доля (Иво Доля)
13. Тиме Разделина, поправен на Росна Раздяла, после на Райко Раздяла=Тиме Разделина (Бойко Раздяла)
14. Тихо Чубра=Тихо Чубра (Тихо Чубра)
15. Секул Саламб, поправен на Секул Скъта=Секул Саламб (Секул Скъта)
16. Нягул Каравела, поправен на Нягул Кавела=Нягул Каравела (Нягул Кавела)
17. Недан Ветко, под въпрос е оставено името на Ветко Бутата=Недан Лодов (Недан Ветко)
18. Ралин Тумпалла=Ралин Тумпалла (Ралин Стубел)
19. Боне Войдан=Буне Войдан (Боне Войдан)
20. Сабо Лаперда, поправен на Спирос Година=Сабо Лаперда (Спирос Година)
21. Рале Таталия, поправен на Спирос Година=Рале Таталия (Спирос Година)
22. Туле Мантек=Туле Мантек (липсва)
23. Солун Тарле=Солун Тарле (липсва)
24. Павел Шате=Павел Шате (липсва)

Наблюденията върху двата архивни списъка с имена на творци и окончателния им печатан вариант показва, че 14 от 20-те (с Боне Войдан) имена са вече фиксирани във втория списък, току-що цитиран. Петима творци имат окончателни имена, но по-късно презимената им са променени, като на два пъти, при Сабо Лаперда и Рале Таталия като краен вариант се предлага Спирос Година. В окончателната редакция се появява едно съвсем ново име – на поетесата Вита Морена, но изцяло са отпаднали четирима творци – Горо Шумангала, Туле Мантек, Солун Гарле и Павел Шате. Всички те са носят имена и презимена, взети от сборника на Миладинови. Общо са отпаднали 23 имена, взети от този сборник. Заменени са с други, вероятно измислени или леко променени имена. Това показва движението на автора мистификатор от точно възпроизвеждане към фикционалност, към по-голяма мистификационност, защото поетът си е давал сметка, че имена, взети в непроменен вид от добре известен на българската интелигенция фолклорен сборник, могат да бъдат съотнесени с творците от ОБ.

Добре би било да се проследи, с оглед на това движение, какво се е получило в окончателната редакция на ОБ с „преведените“ поети, как те се съотнасят с предвидените първообрази, или как са решени колебанията на Славейков, отбелязани в архивния списък с израза „да помисля“. Ще направим това съвсем накратко, като по-скоро скицираме най-съществените съпоставки, които са направени досега. Те се основават върху коментара към изданието на ОБ в том втори от Събраните съчинения на поета (II, с. 282–347). Сравненията между биографиите и творчеството на поетите от ОБ и тези на поетите в съставената и преведената от Славейков антология „Немски поети“ (1911) привеждаме според съдържателната и точна студия на Васил Пундев „Двете антологии на Пенчо Славейков“ (Пундев, 1927, с. 375–386). Там, където установихме реалните житейски основания в биографичните очерци за някои от поетите, ще ги отбелязваме по-подробно.

1. *Боре Вихор* – Ботев, П. Р. Славейков, италианският гарибалдиец Карло Пизкане и възпелият го друг италиански герой Меркантини. Наистина Ботев повтаря подвига на Пизкане, а със стихотворението си „Сто двадесет души“, приписано на Боре Вихор, П. Славейков възпроизвежда, реактуализира творбата на Меркантини „Събирачката на класове от Капри“, посветена на Пизкане и неговия геройски загинал отряд (Пенев, 1985, с. 339–343; според първоначалния замисъл – Ботев, по-късно Франсуа Вийон, чиято балада „На бесилката“ Вихор е „превел“ – Михайлов, 1981, с. 126).

2. *Видул Фингар* – Ал. Константинов, Хр. Белчев, П. Р. Славейков (Хр. Белчев)

3. *Доре Груда* – П. Славейков, Густав Фалке, Теодор Щорм (П. Р. Славейков)

4. *Спирос Година* – Ст. Михайловски, учителят сиромасомил Спирос Гулапчев. В предварителните планове на Пенчо Славейков е представен под псевдонимите на книжаря издател Сабо Лаперда и Спирос Година като автор на голямата поема със сюжети и герои близки до българ-

ските – „Върволицата на дните“, отличаваща се с многообразието на използваните поетически форми. Тази поема много напомня ОБ и явно би функционирала, ако бе публикувана, като мистификация в мистификацията, като книга в книгата, като „малък огледален образ на първообраза (ОБ), който едновременно е описание-алегория, описание-обобщение на самата антология“ (Михайлов, 1981, с. 126). Но това би оголило похватите, би „разшифровало“ замисъла на автора, а написването дори на „откъси“ от нея е изисквало твърде много време и сили. Според архивните очерци за Лаперда и Година, той е убит по същия начин, както и Алеко Константинов. И поемата, и убитият книжар автор, и П. Славейков, и Алеко са отпаднали от крайния образ на Спиро Година.

5. *Велко Меруда* – К. Величков и Вазов.

6. *Китан Дожд* – сборен образ на българския учител творец, с отделни черти от Яворов, Макс Щирнер, художника Антон Митов и датския писател Йенс Петер Якобсен (1847–1885), много нашумял у нас преди Балканската война с романа си „Нилс Люне“, а също и Г. Стаматов, Н. Ракитин. (Първо е бил планиран Никола Козлев, после е зачертан и заменен с Алеко Константинов. Китан е имал последователно презимената Въгаф, Вечер и едва тогава – Дожд). Нищо от окончателния вид на К. Дожд не напомня Алеко, да не говорим за Н. Козлев, от когото Славейков бързо се е отказал.

7. *Нено Вечер* – Кирил Христов, Детлеф фон Лилиенкрон, може би донякъде Цанко Церковски. За да се стигне до Нено Вечер, това име претърпява интересна еволюция в двата архивни списъка. В по-ранния от списъците срещу името на Димо Горготина е записано *Алеко*, после това име е зачертано и поправено на Кирил Христов. Във втория списък името на Димо Горготина е поправено на Нено Вечер. От тази наглед объркана еволюция можем да приемем, че тя се отнася най-вече до името, докато прототипът на К. Христов е останал. Но, както видяхме, той е примесен с имената на други български и чужди поети. Фактът, че Алеко Константинов се появява в биографиите на различни поети, без да бъде представен по-цялостно, показва, че превъплътяването на този образ се е оказало доста трудно дори за изкусен комбинатор като Пенчо Славейков. Следите и отзвукът от сравнително неотдавнашното убийство на неговия близък приятел са били още много видими, а авторът на ОБ се е стараел да избягва демистифициращата реалност.

8. *Силва Мара* – Мара Белчева (М. Белчева, може би най-ясният прототип на поет в ОБ). Споменава се за влияние на Сафо, но се отхвърля. За Сафо се говори и в писмото на „добрата познайница“ до П. Славейков от сборника „Немски поети“: „Бездната от чувства, които клокочат в нас и които за пръв път пред очи на света е разтворила божествената Сафо“ (VII, с. 242). Познайницата за някои е мистифицирана проекция на Мара Белчева, като се привеждат филологически и текстологически сравнения (Рачева, 1991, с. 81–84).

9. *Стамен Росита* – Рихард Демел, Ницше, донякъде Гьоте. (Във втория, по-късен списък имаме Климе Латина, поправен на Стамен Росита.

Според първия списък обаче Кл. Латина еднозначно е определен като Вазов. В крайна сметка островният поет Ст. Росита се е отдалечил безкрайно много от прототипа, превърнал се е в пълна негова противоположност, в сплав от любими или превеждани от Славейков немски поети. Развитието на името и дистанцирането от прототипа показва голямото разнообразие от мистификационни възможности, които невинаги подлежат на строго обмислена логика. Напротив, понякога хаотичното развитие може да се приеме като липса на твърда антологична стратегия за поетите в антологията. Развитието на замисъла, а също и на имената постепенно, с някои изключения, капризно е превръщал първоначалната идея в нейната противоположност)⁵.

10. *Чевдар Подрумче* – Конрад Фердинанд Майер. Отново до появята на Ч. Подрумче има доста метаморфози. Срещу името на Райко Подрумче е отбелязан К. Величков. Във втория списък името Райко Подрумче е поправено на Драго Подрумче, за да се стигне до каноничното Чевдар Подрумче. От мисления в началото прототип К. Величков не е останало нищо. От очерка си за Майер в „Немски поети“ Славейков е вмъкнал големи пасажии в биографията на Подрумче (вж. сравнение на текстовете със заключение за плагиатство: Пундев, 1927, с. 381–382).

11. *Иво Доля* – Пенчо Славейков. (Промяна търпи само презимето. Според първия списък – Меруда, поправено на Доля. Във втория списък името остава Иво Доля, така то се е запазило и в публикувания текст на ОБ).

12. *Бойко Раздяла* – изключително близък до Хайне и донякъде до Ницше образ. Името не фигурира изобщо в първия списък с прототипи. Във втория то е променяно няколко пъти – в началото е Тиме Разделина, после Росна Раздяла, след това на Райко Раздяла и едва в печатния текст на книгата авторът се е спрял на Бойко Раздяла. Раздяла е нов образ, плод на преводите от Хайне и работата върху антологията „Немски поети“. С основание В. Пундев пише: „От Хайневи и свои черти Славейков е сплел за този островитянин една биография и характеристика, в която чертите са почти неделими, а при това водят и към образа на Ницше“ (Пундев, 1927, с. 383–384).

13. *Тихо Чубра* – Петко Тодоров. (Това е един от редките случаи, в които името и презимето остават непроменени. В архивния списък е отбелязано от автора да се помисли. Няма никакви изменения във втория списък, така остава и в изданието).

14. *Секул Скъта*. В този образ Славейков пресъздава свои черти и черти от Гьоте, научните трудове по класическа древност на Скъта напомнят трудовете на известни немски учени класици от това време. В първия списък срещу името на Секул Саламб поетът си е отбелязал „да

⁵ Разбира се, и при най-добро желание, каквото той не е имал, П. Славейков не би могъл да постигне пълна или поне приблизителна идентичност между поет и прототип. Почти навсякъде той е влагал повече или по-малко черти от самия себе си и това е правело отъждествяването принципно непостижимо.

помисля“, във втория името е поправено на Секул Скъта. И този образ не би могъл да има реален прототип у нас най-малкото поради това, че класическата филология и история едва са проходили – неслучайно поетът е роден извън Острова – в Пирея, завършил е в Париж, живее повече в Париж, женен е за испанската поетеса Кармен Барес, а в момента работи и живее в Лондон. Секул Скъта е представен като тип на международен учен и гражданин на света, в който П. Славейков е доловил изчезващата национална идентичност и културата без граници, типични за бъдещата глобализация.

15. *Нягул Кавела*. В първия списък с имена срещу името на Нягул Каравела е отбелязано Миларов, във втория и в окончателния вариант – Нягул Кавела.

И този образ, както почти всички други, е събирателен, като все пак се открояват черти от Яворов. Това Славейков подчертава с метафората на явора: „Младият явор се кърши, но не чуши, и неговите клони ще метнат широка сянка...“ (II, с. 205). За „явор“ става дума и в очерка за Гъоте в „Немски поети“. Съществуват и общи места между очерка и Славейковия предговор към „Стихотворения“, на Яворов от 1904 г. В образа на Кавела са вместени и особености на ранния Яворов, на френския поет символист Сен-Пол Ру с точен цитат от очерка за него от „Книга на маските“, а в произведенията има асоциации с творчеството на Артур Шницлер („Хорото на живота“), както и с източните мотиви на Фр. Боденщедт, с гностицизма и дуализма на богомилите. Ясно е, че Нягул Кавела се е отдалечил извънредно много от предвиждания в началото Св. Миларов.⁶ В последната част от биографията на Кавела се споменават факти, които ни отправят към още един български прототип на този образ: „Кавела живее сега на Капри, дето един негов почитател, американец Хенри Джордж му е построил вила с далечен изглед на морето. Там поета сега се занимава со скулптура“ (II, с. 205). Дотук фактите се обясняват лесно – на остров Капри е пребивавал Петко Тодоров и се е срещал с живеещия там М. Горки; американският икономист Хенри Джордж е представен като меценат и благодетел, вилата край морето асоциира още и с вилата край морския бряг, дето е живял Тенисън, поет, към когото Славейков има възторжено отношение. Понататък авторът продължава: „В изложбата през 1907 г. в Париж е

⁶ Откритата в архива на П. Славейков биография на Нягул Кавела няма почти нищо общо с включения в изданието очерк. Тук Кавела е представен като типичен следовник на Ницше, като автор на книга с ницшеански афоризми „Проповеди на планината“, като отрицател на християнството и поклонник на античния свят. „Проповедите“ са сравнени с Евангелие от Матея (Михайлов, 1981, с. 130 -131). Подобни мисли за значението на превода на „Тъй рече Заратустра“, сравнен с класическите преводи на Библията за другите езици, се откриват и в очерка за Иво Доля (II, с. 123). Ясно е, че „Проповеди на планината“ е представена като версия на „Тъй рече Заратустра“, а образът на Н. Кавела като копие на Ницше. Тази еднозначна близост сигурно е стимулирала съставителя на мистификацията антология да създаде за този поет друг образ и да се откаже от използването на очерка.

изложена неговата мраморна статуя Вяра, която парижкия градски съвет откупи. Като скулптор Кавела се намира под прякото влияние на О. Родена и в неговата *Вяра* личи явно майстора на дивната *Молитва* и на толкова други мраморни молитви“ (II, с. 205). В случая имаме основания да приемем, че прототипът на Кавела – скулптора може да се открие в лицето на художника Иван Димитров. Той е съгражданин на Пенчо Славейков, издънка на тревненски зографски род. От малък изографисва църкви, после учи в Художественото училище в Букурещ, а след Освобождението постъпва в Академията за изящни изкуства в Париж като ученик на Ал. Кабанел (1801–1884). Той създава копия на известни картини, също като Кавела е силно повлиян от Роден и като него излага свои творби в Есенния салон в Париж през 1883–84 г.; освен това организира първата в България самостоятелна изложба в Народното събрание. Друг важен довод в полза на това, че Димитров е прототип на Кавела, е фактът, че той е нарисувал портрет на Хр. Белчев, убития съпруг на М. Белчева (Генчев и Даскалова, 1988, с. 195; срв. Михайлова, 1968, с. 17–20).

16. *Витан Габър*. Срещу името на Витан Почек в първия списък с прототипи е отбелязано „да помисля“; във втория то е поправено на Витан Габър, както е останало и в изданието. Прототипът на образа на потомствения клисар, автор на афористични епитафии, наистина е загадка. В тази връзка особено показателен е интересът на Славейков към парижките гробища, за който свидетелства М. Белчева. Той многократно е посещавал Пер Лашез, където са гробовете на Алфред дьо Вини, Шопен, Мицкевич и Словацки. Посещавал е и Монмартр, където са погребани любимият му Хайне, както и Монтруж, където пък са погребани Мопасан, Бодлер, Лекон де Лил, Сент Бьов, а също и цариградските гробища, които, въпреки своята неуреденост в сравнение с парижките, също носели атмосфера на тайнствени източни надписи и епитафии. Спътницата на поета дори свързва В. Габър с един неаполитански гробар: „За Китан Габър като че ли е взел образът на онзи гробар при неаполските гробища, който някога на чуден италиански език ни разправяше за гробовете на разни фабриканти, винари, видни държавни мъже, адвокати.

– А къде са заровени вашите поети?

– Ah, questa gente non hanno niente da fare qui, sono troppo poveri! „Ах, тези хора нямат какво да правят – прекалено бедни са те“ (Пенчо Славейков, 1963, с. 16).

Възможно е М. Белчева да греши, тъй като тя посещава Италия със Славейков след излизането на ОБ; освен това тя говори за Китан, а не за Витан Габър. Можем да допуснем, че за този образ поетът е имал предвид „нашенски гробари и клисари“ (II, с. 340–341).

Ще се опитаме обаче да покажем, че в очерка за Габър авторът е използвал факти от биографиите на някои наши възрожденски дейци. Например фактът, че още приживе Габър е съчинил епитафия за себе си. С нея според Славейков „е украсена надгробната му чер мрамор плоча“:

„Мини и облажи лежащия в гроба тоя:
живя за чужда полза той, умре – за своя.“ (Славейков, II, с. 247).

Известно е, че писането на *автоепитафии* има стари традиции и се среща още в Античността, при Мелетий Гадарски. Но в българската литература може би пръв съчинява за себе си подобна епитафия Кирил Пейчинович, един от дейците на нашето ранно Възраждане. Десет години преди смъртта си, през 1835 г. той си приготвя надгробна плоча със стихотворен надпис епитафия, издълбана върху самата плоча. Краят ѝ звучи така:

Да речете Богъ да би го простиль
зереоу гробъ црвьите гостиль.
Овде лежи Кирилово тело
Оу манастира оу Лешокъ село
Да Богъ за доброе дело (Пенев, II, с. 271–272; Иванов, 1970, с. 98).

Възможно е Пенчо Славейков да е познавал текста на епитафията от трудовете на Шопов и Йордан Иванов от 1908 г. Според Б. Пенев тази епитафия е „българско стихотворение в ембрионално състояние“ (II, с. 272). Стихотворни са и епитафиите на Витан Габър. Освен това Пейчинович е погребан в градината на Лешовския манастир, Габър – в двора на църквата Св. Терапонтий; възрожденецът умира на 75 г., а островитянинът – на повече от 70 г.

Напълно аналогичен вид (стихотворна епитафия) има и четиристишието, което е написал Неофит Рилски върху входната врата на своето уединено жилище близо до Рилския манастир:

Сей покой мой привременний ест
В нем аз грешный пребиваю днес:
Но во век века zde не валюся,
Утро бо в ином преселюся (Пенев, II, с. 362).

Към биографичния очерк за Габър може би има отношение и един епизод от ранните странствания на друг възрожденец – Райно Попович. След като отказва да се замонаши, бидейки на Атон, той отива в непознатия за него Солун. Там го прибрали в една църква като слуга, според друг източник (М. Балабанов) – като църковен певец. И двете дейности подхождат на В. Габър: той „по наследство от баща си е прислужник при тая църква (Св. Тарапонтий)...няма друг, който да пей по-добре от Габъра херувикото, което той е приложил и в стихове...“ (II, с. 245 и 246). Можем да допуснем, че Славейков е съчетал в образа на Габър – една от по-незабележимите, дори маргинални фигури на Острова, черти от биографиите на някои наши възрожденски дейци и така е охарактеризирал единствения поет църковно лице в мистификацията антология.

17. *Vita Morena*. Името на тази поетеса изобщо липсва в публикуваните досега архивни списъци. В първото издание на ОБ тя е наречена

Вита Деледа, вероятно според името на известната италианска писателка Грация Деледа. Но Славейков е задраскал Деледа и го е заменил с Морена – славянската богиня на смъртта. Като вероятен прототип се посочва обикновено поетесата Екатерина Ненчева, макар и портретната ѝ скица да отразява точно една от фотографиите на Мара Белчева. Това сравнение е до известна степен основателно, като се има предвид скръбният, елегичен характер на нейната поезия. И името, и единственото включено в ОБ стихотворение на Вита Морена-Деледа обаче имат известна връзка с една от преведените поетеси, включени в „Немски поети“. Това е Мария Делле Грация (1864–1931), която поетът представя първо в сп. Мисъл, XII, 1902, кн. 9. Творбата на М. Делле Грация е озаглавена „Духът на мъртвите“ и в нея е развита, макар и не в толкова трагичен план, темата за гробищата и мъртъвците (VII, с. 255). В тази връзка може би следва да си зададем въпроса – гробищните мотиви в следосвобожденската ни поезия не водят ли началото си от Пенчо Славейков?⁷ Такива има и в „Епически песни“, и в „Сън за щастие“.

18. *Боне Войдан*. Пенчо Славейков отново е отбелязал срещу името Буне Войдан в първия списък „да помисля“. Във втория то вече е Боне Войдан, така както и в окончателния вариант. Войдан също е комплексен образ на политически поет и публицист изгнаник с някои черти на романтик социалист (М. Горки), на източни поети (реални и измислени), както и на европейски поет, пресъздаващ източни мотиви (Боденщедт). Всички тези черти са доста видими и може би това е заставило автора компилатор да не го включи в оригиналното издание на ОБ.

И от еволюцията на имената, и от развитието и трансформацията на прототипите се вижда, че Славейков заменя явните, конкретни прототипи и подчертано насочващите имена със събирателни, обобщаващи определена тенденция в нашата, а и в чуждата, главно немската литература. Той си служи с иронии, ловко маскира следите си, стига до гротескни образи, до скрити аналогии (Михайлов, 1981а, с. 85–95). За същото говорят и интерпретацията на времето в островния свят, както и формата на географското номиниране, за което е писано достатъчно.

Върху проблема за времето, върху играта, на която то е подчинено, обръщат внимание някои изследвачи (Илков, 2000, с. 173–184). Според Илков „темпоралната текстова програма“ на ОБ е следната:

„1. Митическо (семиотическо) об-личие/намиране на времето в смъртта на бащата. Ветко Вихор – 13 травен.

2. Символическо наличие на времето в раждането. Бойко Раздяла – 1 януари 1800 г.

3. Алегорическо раз-личие/дефериране на времето чрез смъртта (отлагането ѝ). Иво Доля – 1934 г.

4. Анагогическо (спиритуално) из-личаване на времето в смъртта на майката (отменяне на смъртта). Вита Морена“ (с. 184).

⁷ В нашата литература и литературна критика тази поезия е засягана твърде епизодично. Един от малкото и полезни опити принадлежи на К. Кувев, 1941, с. 27–35.

Там, където тези наблюдения са подкрепени с конкретни примери от текста, работата на изследвача заслужава внимание. Тя потвърждава подхода на Славейков към времето, календара. Както вече видяхме от архивните материали, той неслучайно говори за поемата „Върволицата на дните“ (Календар) като дело на Спирос Година – факт, който е убягнал от вниманието на посочения критик.

Разбира се, в почти всички портрети се долавя могъщото присъствие на Пенчо Славейков, поставят се различни литературни и общокултурни проблеми. Специално тук авторът откровено споделя намеренията си пред М. Арнаудов: „Още на 13 януари 1911 г. Пенчо излагаше пред мен плана на сбирката си: в основата на всички характери лежала *представата за една личност*, макар поотделно всеки портрет и да бил индивидуално закръглен, във всяка характеристика се решавал особен проблем – религиозен, естетически, литературно – исторически, културен...“ (Арнаудов, 1978, с. 5).

И наистина, имената и възможните прототипи на поетите от многоликата и трудноизбродим остров лабиринт в процеса на работа стават все по-функционални, а монтажът на техните черти все по-сложен. Подобна еволюция търпят и имената на маргиналните герои. В очерка за Спирос Година се споменава изследователят Корпива, издател на „Аманети“. („...първоначално името на споменатия изследвач е Коприва. В последната печатна редакция – Корпива. Явно и тук асоциацията се оказала твърде пряка. А в този случай Славейков е трябвало да преодолява и две по-първи фиксирани форми на същото име – Татул и Стърчиопашка“ (Михайлов, 1980, с. 51). Впрочем самият П. Славейков представя накратко резултатите от този процес в предговора си към ОБ: „Биографиите и характеристиките стъкмих повече от *факти за пръв път* от мене лично събрани... Тъй че тия биографии и характеристиките на поетите се явяват *нещо съвсем ново, неизвестно* и за самите читатели на Острова (Славейков, II, с. 6–7, курсивът наш – П.Т.).

Ако резюмираме мистификационната стратегия на П. Славейков при конструирането на имената на поетите в ОБ, ще видим, че тя е подчинена на основната му творческа цел – да представи в мистифициран вид панорамата на съвременната българска литература и мястото, което самият той заема в нея. Показателно е, че Славейков никъде, при нито едно от имената не се ръководи само от един принцип (например семантичен, символен, еуфоничен), а ги подбира обикновено след продължителни комбинации, плод на различни съображения. Могат да се посочат следните положения от мистификационната стратегия на Славейков спрямо имената в ОБ.

1. Най-често Славейков заимства имената на своите островитяни от ономастикона на Югозападна България, от сборниците с народни песни на Братя Миладинови и на Ст. Веркович. Това са *български имена*, които обаче звучат малко *причудливо* в сравнение с традиционните български имена (напълно отсъстват имена като Димитър, Никола, Иван, Георги и др.); своеобразното комбиниране на имена и презимена води към това, че те започват да приличат на *прякори (или псевдоними)*.

2. Някои от имената са идентични или са близки до имената на герои от други произведения на Славейков („Кървава песен“) или на други български писатели.

3. Отделни имена се съотнасят с част от имената на действителни личности – Силва Мара, или – с фамилиите на действителни личности, прочетени в обратен ред: Чебел – (Христо) Белчев.

4. В редки случаи донякъде е търсен и еуфоничен ефект – *Нено Вечер*, *Иво Доля*, *Ралин Стубел*. Според Р. Чолаков например (1921, с. 4) П. Славейков наистина е подбрал най-поетичните имена от сборника на Миладинови, макар че в него се срещат и много обикновени и дори груби наименования.

5. Топонимията в ОБ обикновено е българска, но имената са представени като анаграми (Артаня, Антварт-Трявна, Овеилвес-Севлиево), като калка (Граздорф-Трявна) или имат причудлива етимология (Дебра). Най-често всички тези компоненти са съвместени, подведени под общ мистификационен знаменател.

Движението на замисъла за създаване на галерията от образи на български творци според запазените чернови материали също показва отдалечаване от реалните прототипи или от точното възпроизвеждане на заимстваните имена. И това е част от моделиращата специфика на мистификационната стратегия в ОБ – последния канонизиращ жест на П. Славейков. Така имената, а с тях и образите в антологията стават по-универсални и синтетични.

Пътят към канона минава през преодоляването на пространствената, времевата и номинативната конкретика и Пенчо Славейков неотклонно върви по този път.

Цитирана литература:

Арnaudов, 1978 – Арnaudов, М. Из живота и творчеството на Пенчо Славейков (изповеди и показания на поета). В: Арnaudов, М. Избрани произведения в два тома. Т.1. П. Славейков, П. К. Яворов, К. Христов. С., 1978.

Бем, 1933 – Бем, Ал. Личные имена у Достоевского. В: Сборник в чест на проф. Л. Милетич. С., 1933.

Братя Миладинови, 1981 – Български народни песни, събрани от Братя Миладинови. С., 1981 (фототипно издание).

Вазов, XVIII – Вазов, Ив. Събрани съчинения. Том XVIII. Статии. С., 1957.

Веркович, 1980 – Веркович, Ст. Народне песме македонске бугара. Скупо Стефанъ И. Веркович. Књига прва. Женске песме. У Београду. 1860. Фототипно издание. С., 1980.

Генчев и Даскалова, 1988 – Генчев, Н., Даскалова, Кр. (състав.) Българска възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедичен справочник. С., 1988.

Геров, V- Геров, Н. Речник на българския език. Фототипно издание. Част пета. Р–Я. С., 1978.

Иванов, 1970 – Иванов, Й. Български старини из Македония. Изд. трето. С., 1970.

Иванов, 1982 – Иванов, Й. Прякорът „Каравела“. В: Иванов, Й. Избрани трудове. Т. 1. С., 1982.

Иванова, 1975 – Иванова, Н. Наблюдения над антропонимията в „Кървава песен“. – Език и литература, XXX, 1975, 5.

Илиев, 1930 – Илиев, Н. Пенчо Славейков в Рим. Спомени. – Българска мисъл, VI, 1931, 5.

Илков, 2000 – Илков, А. „На Острова на Блажените“: време, история, стихии. В: Сборник в чест на проф.д.ф.н. Милена Цанева. С., 2000.

Коларов, 1883 – Коларов, Р. Звук и смисъл. Наблюдения над фоничната организация на художествената проза. С., 1983.

Кувев, 1936 – Кувев, К. Имената на поетите в „На Острова на Блажените“. – Родна реч, 1936, 2.

ЛА, III – Литературен архив. Том III. Пенчо Славейков. Встъпителна статия, публикация и коментар Ст. Михайлова в сътрудничество с М. Вългенов. С., 1967.

Михайлов, 1980 – Михайлов, К. Едно становище за „На Острова на блажените“ – Литературна история, 1980, 6.

Михайлов, 1981 – Михайлов, К. Неизвестни материали от „На Острова на блажените“. – Литературна мисъл, 1981, XXV, 2.

Михайлов, 1981a – Михайлов, К. Лицата на непознатия Пенчо Славейков. Към началото на гротеската в българската литература. – Език и литература, XXXVI, 1981, 5.

Пенев, II, III – Пенев, Б. История на новата българска литература. Т. II-III С., 1976–1978.

Пенев, 1985 – Пенев, Б. Меркантини, Ботев и Пенчо Славейков. В: Пенев, Б. Студии. Статии. Есета. С., 1985.

Пенчо Славейков, 1963 – П. Славейков, П. Яворов, П. Тодоров, д-р Кръстев в спомените на съвременниците си. С., 1963.

Пундев, 1927 – Пундев, В. Двете антологии на Пенчо Славейков. – Златорог, VIII, 1927, 5.

Радкова, 1986 – Радкова, Р. Българска възрожденска интелигенция (XVIII-първата половина на XIX в.). С., 1986.

Рачева, 1991 – Рачева, Б. „Вечното недоволство“: идеята за родното и чуждото в двете антологии на Пенчо Славейков. – Литературна мисъл, XXXV, 1991, 9.

Славейков, II-VIII – Славейков, П. Събрани съчинения в осем тома. Т. II. На Острова на Блажените. С., 1958; Т. III. Кървава песен. С., 1958; Т. IV. Критика. С., 1958; Т. V. Критика и обществени въпроси. Очерци. Пътеписи. С., 1958; Т. VIII. Писма. С., 1959.

- Славейков, 1961** – Славейков, П. Книга на песните. С., 1961.
- Славейков, 2003** – Славейков, П. Съчинения. Т. 2. Лирика. С., 2003. Съставителство, коментар и редакция Ст. Михайлова и К. Михайлов.
- Сугарев, 1986** – Сугарев, Е. Вестник „Българан“ (1904–1909). – Литературна мисъл, XXX, 1986, 1.
- Чолаков, 1921** – Чолаков, Р. Имената на поетите в „На Острова на Блажените“. – Развигор, 1921, 51.
- Шишманов, 1971** – Шишманов, Ив. История на английската литература през XVIII в. В: Шишманов, Ив. Избрани съчинения. Т. III. Сравнителна литературна история на XVIII в. (английска, френска и немска литература). С., 1971.
- Шишманов, 1976** – Шишманов, Ив. Иван Вазов. Спомени и документи. С., 1976.
- Якобсон, 2000** – Якобсон, Р. Поезията на граматиката и граматиката на поезията. В: Якобсон, Р. Езикът на поезията. С., 2000. Превод Евгения Трендафилова.